

شهرنگار

دوماهنامه شهرنگار - شماره ۵۶ و ۵۷
Shahrnegar - No.56 & 57

۱۱۹-۱۰۳

تجربه توسعه کمربندسبز کلانشهری لندن*

میثم بصیرت**

زهرا ادهم***

۱. مقدمه

مفهوم هاله روستا شهری، نخست در ادبیات نظری به وسیله جغرافیدانان و برنامه‌ریزان شهری در دهه ۱۹۳۰ میلادی ظاهر شد (Audiavac, 1999; Whitehand, 1988)، در دورانی که نگرانی فزاینده‌ای در انگلستان پیرامون نابودی اراضی کشاورزی در مقابل پراکنده‌رویی شهری وجود داشت (Amati and Yokohari, 2007; Stamp, 1950) و بسیاری را به مداخله در چنین روندی فراخواند. این امر منجر به قانون محدودیت توسعه نواری ۱۹۳۵، قانون کمربندسبز ۱۹۳۸ و بنیان‌گذاری قانونی کمربندهای سبز پیرامون شهرهای اصلی و مجموعه‌های شهری در دهه ۱۹۵۰ میلادی شد (Amati, 2008b; Munton, 1983; Thomas, 1963). کمربندسبز در این برداشت، به‌عنوان راه‌حلی فراگیر برای کنترل رشد شهری مد نظر قرار گرفت و پس از ۱۹۴۵ میلادی، برای دیگر شهرهای بریتانیا و نیز دیگر شهرهای جهان مورد توجه واقع شد. در شرایط کنونی، بررسی گذرا از اقدامات شهرهای مختلف جهان در زمینه سازوکارهای کنترل محدوده‌های پیرا شهری حاکی از آن است که با وجود پیگیری شیوه‌ها و سازوکارهای

چکیده

سیاست‌های توسعه فضایی، قلمرویی و محدوده‌های حفاظتی مختلفی در جهان به‌منظور تحدید توسعه شهرها و به‌ویژه کلانشهرها آزموده شده است. یکی از مهم‌ترین این سیاست‌ها، سیاست یارویکرد توسعه کمربندسبز است که عملکرد اصلی آن کنترل پراکنده‌رویی شهری و حفاظت از اراضی طبیعی پیرامونی شهرهاست. تجربه کشور انگلستان و کمربندسبز کلانشهری لندن را باید سرآمد تجارب جهانی موفق در این حوزه دانست که مطابق با مطالعات مختلف، پاسخ به‌نسبت موثقی به چالش پراکنده‌رویی شهری بوده است و از این رو الگویی برای توسعه کمربندهای سبز کلانشهری در جهان (از جمله نمونه‌هایی چون پاریس، سئول و تورنتو) محسوب می‌شود. آن‌گونه که نوشتار حاضر نشان می‌دهد کمربندسبز لندن در سال ۱۹۴۵ ایجاد شد و مساحت آن در سال ۲۰۰۶ حدود ۴۸۴ هزار و ۱۷۳ هکتار بوده است. منطقه وسیع کمربندسبز پیرامون لندن دربرگیرنده اراضی طبیعی و پهنه‌های ارزشمند زیست‌محیطی از قبیل جنگل، رودخانه و اراضی کشاورزی است. همچنین پشتوانه‌های قانونی مختلفی چون قانون کمربند سبز سال ۱۹۳۸، قانون حکومت لندن بزرگ، ۱۹۹۹، قانون برنامه‌ریزی شهری و محلی ۱۹۹۱ و قانون برنامه‌ریزی و خرید اجباری، از توسعه و حفاظت این محدوده حمایت می‌کنند. ضمن آنکه مدیریت محدوده کمربندسبز کلانشهری لندن، در قالب همکاری و تشریک مساعی نهادهای گسترده بخش عمومی، دولتی و خصوصی از قبیل "کمپین حفاظت از انگلستان روستایی (CPRE)"، شورای کمربندسبز لندن، وزارت محیط‌زیست و تغذیه و امور روستایی انگلستان صورت می‌پذیرد.

کلیدواژگان:

انگلستان، لندن، کمربندسبز، هاله روستا شهری، محدوده‌های پیرا شهری

* این مقاله عمدتاً مبتنی بر مطالعاتی است که توسط نگارندگان در قالب «برنامه راهبردی مدیریت و برنامه‌ریزی حریم پایتخت و شمال بزرگراه بابایی» در سال ۱۳۸۹ برای مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران صورت گرفته است.
** پژوهشگر دوره دکتری شهرسازی، دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران. mbasirat@ut.ac.ir
*** کارشناس ارشد طراحی شهری، دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

متنوع دیگری در این زمینه، سازوکار کمربندسبز همچنان به‌عنوان قدرتمندترین و موفق‌ترین سازوکار حفاظت از اراضی پیرامونی محدوده‌های شهری باقی مانده است. در واقع مفهوم «کمربندسبز»، اگرچه دارای سابقه‌ای تاریخی است اما در سال‌های اخیر مورد توجه مجدد قرار گرفته است. تجارب کلانشهرهایی چون لندن، تورنتو و پاریس نشان می‌دهد، مفهوم کمربندسبز علاوه بر کارکرد سنتی خود به‌عنوان ابزاری برای جلوگیری از رشد فیزیکی نواحی شهری بزرگ و نیز جلوگیری از ادغام شهرها و شهرک‌های همجوار، اکنون در زمینه کارکردهایی چون توسعه کشاورزی شهری (به‌ویژه کشاورزی ارگانیک)، گسترش گردشگری و توریسم محلی و فرامحلی، ایجاد محیط‌های ویژه حفاظت از حیات‌وحش و ... پیگیری شده است. می‌توان گفت کمربندسبز کلانشهری، یکی از مهم‌ترین موارد قابل پیگیری در عرصه مفاهیم عام مرتبط با حریم برای مدیران و برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای است. از این‌رو در نوشتار حاضر، به بررسی تجربه کمربندسبز کلانشهری لندن و آموزه‌های آن به‌عنوان یکی از روش‌های ممکن برای حفاظت از محدوده‌های پیراشهری پرداخته شده است.

۲. مفهوم کمربندسبز

بسیاری از حکومت‌های شهری برخی اشکال سیاست برنامه‌ریزی را برای تحدید رشد شهری مورد استفاده قرار می‌دهند. در ایالات متحده، سیاست مدیریت رشد شهری که با عنوان رشد هوشمند شناخته می‌شود، تنها در برخی ایالات اعمال می‌شود. در بخش‌هایی از اروپا مانند انگلیس و هلند ایده تحدید رشد شهری یک ایده قدیمی است که در بخش‌های متعددی از سیاست‌گذاری‌های توسعه شهری آنجا ریشه دوانده است.

سیاست کمربندسبز ابتدا در اروپا و به صورت محدود پیشنهاد شد. در سال‌های بین جنگ، رشد و توسعه حمل‌ونقل باعث گسترش شهر فراسوی محدوده شهری شد. پاسخ حکومت لندن تعیین و تعریف کمربند سبز به عرض ۳۰ کیلومتر پیرامون شهر بود که با کمی جرح و تعدیل در اندازه، در جهات مختلف به تصویب رسید. با تصویب قانون برنامه‌ریزی شهری و روستایی ۱۹۴۷ تمامی شهرهای بزرگ ملزم به تعیین کمربند سبز پیرامون خود شدند. نتیجه این سیاست، میزان بسیار اندک تغییرات کاربری زمین روستایی

به شهری در انگلستان است. برای مثال در سال ۱۹۹۵ در انگلستان ۱۳ هزار و ۳۲۰ هکتار زمین به کاربری شهری تغییر ماهیت داد. میزان خالص تغییر کاربری زمین از روستایی به شهری در انگلستان حدود شش هزار هکتار در سال است. این میزان در آلمان ۴۷ هزار هکتار و در ایالات متحده حدود ۶۰۰ هزار هکتار است (Caves, 2005; Pitzl, 2004).

دلیل اصلی این اختلاف بین انگلستان و دیگر کشورها، اعمال سیاست کمربند سبز است. سیاست کمربند سبز برای جلوگیری از رشد فیزیکی نواحی شهری بزرگ و نیز جلوگیری از ادغام شهرها و شهرک‌های همجوار و برای حفاظت از ویژگی‌های منحصر به فرد شهر تدوین شد. تا پیش از دهه ۱۹۹۰ کارکرد تفریحی و زیست‌محیطی کمربند سبز مد نظر نبوده است. کمربند سبز شهرها اکنون حدود ۱۳ درصد سرزمین انگلستان را شامل می‌شود که چیزی بالغ بر یک‌ونیم میلیون هکتار است. ویژگی اصلی کمربند سبز، ماندگار بودن حدود و مرزهای آن است که بجز استثنائاتی، تغییری در آن صورت نمی‌گیرد. اگرچه رسیدن به حدود و مرزهای کمربند سبز بسیار دشوار است اما در صورت توافق و تصویب آن، بازنگری و تغییر در آن بسیار دشوار می‌گردد. بعد از تعیین کمربند سبز توسعه، تغییر در آن بجز موارد بسیار استثنایی، مثلاً برای نوسازی بناهای تاریخی موجود در آن و یا بهبود تسهیلات محلی مانند زمین‌های بازی امکان‌پذیر نیست. در سال‌های اخیر تنها برخی موارد معدود توسعه مانند سایت‌های پارک_سوار که دارای منافع پایداری محیطی عمده برای شهر است، مجاز شناخته شده است (Caves, 2005).

در اینجا ضروری است مفهوم کمربندسبز به طور دقیق‌تر مورد بررسی قرار گیرد. کمربند سبز معمولاً به صورت نوار سبزی از درختان و درختچه‌ها تعریف شده است که به دور شهرها کشیده شده و دارای کارکردی چند جانبه می‌باشد، از جمله حفاظت شهرها در برابر آلودگی، تلطیف هوا، غربال گردوغبار، تحدید حدود شهر، خاصیت تفرجگاهی، منطقه حائل یا ضربه‌گیر اراضی درونی شهرها (Buffer zone)، مقابله با پدیده جزایر حرارتی، افزایش محصولات زراعی و بادشکن. گاهی کمربندسبز نه تنها در اطراف کوه‌ها، شهرها و رودخانه‌ها بلکه گاه در اطراف خانه‌ها، ایستگاه‌های مترو و بزرگراه‌ها نیز پیش‌بینی می‌شود. اما آنچه در اینجا مورد توجه قرار دارد، فضای کمربندسبز به‌عنوان فضای

سبز حاشیه شهری است که نقش تحدیدکننده توسعه و کنترل کننده پراکنده‌روی شهری را بر عهده می‌گیرد. در حقیقت این همان مفهومی است که در اندیشه‌های معاصر شهرسازی مورد توجه قرار داشته است. به‌عنوان مثال لوئیس مامفورد، کمربندسبز دائمی را در شهرها پیشنهاد می‌کند که از به هم پیوستن و جوش خوردن واحدهای درونشان جلوگیری کند.

کمربندسبز به‌صورت کمربندهای سبز محاط کننده، کمان‌های سبز و محورهای سبز دیده می‌شود که مورد اول شناخته شده‌تر است و به‌صورت یک بخش کاملاً پوشش دهنده فضای پیرامون شهرها عمل می‌کند. این نقش عملاً برای جلوگیری از گسترش بی‌رویه و تحدید حدود شهر است و جایگزین مناسبی برای برج و باروها یا دروازه‌های شهر قدیم می‌باشد. اما کمان‌های سبز قطعات جداگانه‌ای از فضاهای سبز است که در حاشیه شهرها احداث شده و حالت به هم پیوسته مانند کمربند ندارد و نهایتاً محورهای سبز مشتمل بر فضاهای سبزی است که به طور مستقیم از کمربندی به درون شهر راه می‌یابد.

کمربندهای فضای سبز محاط کننده، برای تحدید حدود شهر، کنترل گسترش شهر، جلوگیری از رشد بی‌رویه و به هم خوردن تناسب ساخت مورفولوژی شهر به کار می‌رود. این کمربندها در روند پیش شهر، نقش اولیه خود را ممکن است از دست بدهند ولی نقش بالقوه آنها به‌عنوان فضای سبز تعادل بخش، تفرجگاه درون شهری و نقش فرعی آنها به‌عنوان شاخص زنده برای تشخیص روند شهر، پابرجا باقی می‌ماند.

به هر ترتیب کمربندسبز^۴، نوعی سیاست و روش تخصیص کاربری اراضی است که در برنامه‌ریزی کاربری اراضی به‌منظور حفظ اراضی بزرگ توسعه نیافته، زمین‌های مختص به حیات وحش و اراضی کشاورزی پیرامون یا مجاور شهرها استفاده می‌شود. مفاهیم مشابهی چون راه‌های سبز^۵ یا محورهای سبز (V شکل)^۶ که دارای ماهیت خطی هستند و ممکن است یک ناحیه شهری را در عوض اینکه احاطه نمایند، قطع کنند نیز وجود دارد. درواقع کمربندسبز، خطی نامرئی است که یک ناحیه خاص را احاطه می‌نماید و از توسعه آن ناحیه به گونه‌ای که حیات وحش در آن تداوم یابد یا بدان برگردد، حمایت می‌کند.^۷

همانگونه که اشاره شد، سیاست کمربندسبز، نخست در اروپا

پیشنهاد شد. در انگلستان، کمربندسبز لندن در سال‌های بین جنگ برای کنترل رشد شهری با عرض ۳۰ کیلومتر پیشنهاد گردید و قوانین بعدی به حمایت از آن برخاستند. قانون برنامه‌ریزی شهری و روستایی ۱۹۴۷ انگلستان تمامی شهرهای بزرگ را ملزم به تعیین کمربندسبز در پیرامونشان نمود. به هر ترتیب اکنون کمربندهای سبز در انگلستان دارای اهمیت ویژه‌ای است به گونه‌ای که در سال ۱۹۹۷، ۱۳ درصد از مساحت انگلستان در قالب ۱۴ منطقه کمربندسبز^۸ شناسایی شده است. همچنین ۱۶ درصد از مساحت کل ایرلند شمالی و دودرصد از مساحت اسکاتلند به کمربندهای سبز اختصاص یافته است (CIELAP 2010:27-28).

توسعه کمربندهای سبز در آسیا نیز آزموده شده است. در چین و در شرایطی که میزان ساخت‌وسازها و بهای زمین در پکن به شدت رو به افزایش است، مسئولان این شهر نواری را به پهنای یک کیلومتر در میان دو حلقه بزرگراه در حاشیه پکن، صرفاً به احداث پارک اختصاص داده‌اند. در این نوار بجز چشم‌اندازهای «سبز» برای گردش و تفریح به هیچ طرح مسکونی و صنعتی اجازه ساخت داده نخواهد شد. ساخت این کمربندسبز ۱۶۳ کیلومترمربعی تا پایان سال ۲۰۱۰ برنامه‌ریزی شده است.

در کره جنوبی، سیاست کمربندسبز در سال ۱۹۷۱ آغاز شد و تا سال ۱۹۷۳، ۱۳ شهر کره دارای کمربندسبز شدند که مساحت ۱۳ هزار و ۴۰۰ کیلومترمربعی از این کشور را به خود اختصاص می‌دهد. اکنون کمربندسبز سئول با مساحت ۱۶۸ کیلومترمربعی به‌عنوان یکی از نمونه‌های مطرح کمربندسبز در آسیا مطرح است. اکنون در کره سیاست‌گذاران دخیل در این موضوع برای بازنگری در سیاست کمربندسبز به‌ویژه از سوی مالکان اراضی تحت فشار قرار دارند. شاید به دلیل اهمیت تجربه سئول است که برخی چون ایوانز (Evans, 2004) این تجربه را در کنار تجربه لندن به بررسی می‌گذارند. ایوانز در مطالعه خود، پس از تبیین مفاهیم مهمی مانند کمربندسبز، کنترل‌های رشد و مرزهای رشد شهری، ابعاد اقتصادی کمربندسبز و به‌ویژه تأثیرات اقتصادی ایجاد یک کمربندسبز در پیرامون شهر را برمی‌شمارد. او معتقد است که در جهان، دو کشور هستند که کمربندهای سبز بر سرزمین آنها تحمیل شده و به‌شدت پیگیری شده است: کره جنوبی و بریتانیا (Evans, 2004) و

شهرنگار

دوماهنامه شهرنگار
Shahrnegar

شماره ۵۶ و ۵۷

بخش ویژه

۱۰۵

- از این رو تجربه کمربندهای سبز لندن و سئول را در کنار یکدیگر مورد بررسی قرار می‌دهد.
- به هر ترتیب مقصود از کمربندسبز، نوعی از حریم برای ایجاد ممانعت کامل از توسعه پیوسته و افقی در محدوده بلافاصله شهر است. معمولاً کاربری‌های موجود در کمربندسبز را می‌توان در ترکیبی نه‌چندان قاعده‌مند از موارد زیر خلاصه کرد (Gallent and Shaw, 2007: 620):

۳. کمربندهای سبز در بریتانیا

در بریتانیا کمربندهای سبز متعددی در اطراف مراکز شهری بنیان گذاشته شده‌اند. در ۱۹۹۷، ۱۴ منطقه کمربندسبز^۱ وجود داشتند که تقریباً حدود ۱/۶۵ میلیون هکتار و یا ۱۳ درصد از سطح کشور را می‌پوشاند. در اسکاتلند کمربندهای سبز حدود ۱۵۶ هزار و ۶۰۰ هکتار (دو درصد کل مساحت کشور) مساحت دارد. در ایرلند شمالی، کمربندهای سبز حدود ۲۲۶ هزار و ۶۰۰ هکتار یا ۱۶ درصد از کشور را دربرمی‌گیرد. کمربندسبز لندن قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین کمربندسبز انگلستان محسوب می‌شود. کمربندسبز لندن در ابتدا به وسیله قانون کمربندسبز سال ۱۹۳۸^{۱۰} بنیان گذاشته شد. این قانون را که دولت

۱. کارکردهای خدماتی و تأسیسات مورد نیاز شهر (که استقرار آنها در محدوده مرکزی شهر ممکن و صحیح نبوده است)،
۲. فعالیت‌های تجاری،
۳. کاربری‌های دارای آلودگی صوتی و ناسازگار با اجتماع محلی،
۴. کاربری‌های گذرا مانند بازارهای موقت و هفتگی،
۵. مسیر دوچرخه،
۶. صنایع سبک، انبارداری و توزیع،

جدول شماره ۱، کمربندهای سبز در انگلستان-۲۰۰۹

ردیف	نام شهرها	مساحت کمربندسبز (کیلومتر مربع)
۱	لندن (کمربندسبز کلانشهری)	۵۱۳۳
۲	نورث وست (مرسی ساید و منچستر بزرگ) ^{۱۲}	۲۵۷۸
۳	یورک شایر جنوبی و یورک شایر غربی ^{۱۳}	۲۵۵۶
۴	وست میدلندز ^{۱۴}	۲۳۱۵
۵	سوئت وست همیشایر و سوئت ایست دورست (بومی موث/ پول، نیو فارست) ^{۱۵}	۸۲۵
۶	آون (بريستول و بث) ^{۱۶}	۶۸۸
۷	تاین اندویر ^{۱۷}	۶۶۳
۸	ناتینگهام و دربی ^{۱۸}	۶۱۸
۹	استوک آن ترنت ^{۱۹}	۴۴۱
۱۰	آکسفورد	۳۵۰
۱۱	کمبریج	۲۶۷
۱۲	یورک	۲۶۲
۱۳	گلوچستر و چلتنهام ^{۲۰}	۷۰
۱۴	کستل پوپنت و داواس هلث رود ^{۲۱}	۱۴
۱۵	بورتون آبن ترنت و سوادلیکونت ^{۲۲}	۷
۱۶	جمع	۱۶۷۶۶

و مقاصد آنها را بیان می‌دارد. این سند به‌خوبی اهداف عملیاتی کاربری زمین و احتمالاتی که در زمینه توسعه نامطلوب وجود دارد را بیان می‌نماید.^{۲۵}

براساس PPG2، کمربندهای سبز به‌منظور فراهم آوردن فضاهای باز و برای جلوگیری از پراکنده‌روی شهری شکل می‌گیرند.^{۲۶} در این سند ملاحظاتی در ارتباط با کمربندسبز به منظور رعایت آن در طرح‌های محلی مختلف انگلستان مورد اشاره قرار می‌گیرد. در حال حاضر PPG2 مصوب سال ۲۰۰۱ بعد از ویرایش پیشین (۱۹۹۵) ملاک عمل است.^{۲۷} PPG2 پنج هدف برای تخصیص اراضی به‌عنوان کمربندسبز تعیین کرده است:

۱. مقابله با پراکنده‌روی نامحدود در قالب نواحی ساخته شده وسیع،
  ۲. جلوگیری از ادغام شهرهای کوچک هم‌جوار با یکدیگر،
  ۳. کمک به حفاظت از روستاکنار (حومه شهر)^{۲۸} در مقابل هرگونه دست‌اندازی،
  ۴. حفاظت از محیط و ویژگی خاص شهرهای تاریخی و
  ۵. کمک به باززنده‌سازی شهری از طریق تشویق بازیافت اراضی متروکه و دیگر اراضی شهر.
- اهداف عملیاتی که در زمینه اراضی کمربند سبز تدوین شده‌اند بدین شرح است:

۱. فراهم کردن فرصت‌هایی برای دسترسی به روستاکنارهای باز (فضاهای باز حومه‌ای)،
۲. تأمین فرصت‌هایی برای ورزش و تفریحات در هوای آزاد در نزدیکی نواحی شهری،
۳. حفظ مناظر جذاب و بهسازی مناظر در نزدیکی محل زندگی شهروندان،
۴. بهسازی اراضی آسیب دیده و متروکه در اطراف شهرها،
۵. تضمین منافع حفاظت از طبیعت و
۶. حفظ اراضی در قالب کشاورزی، جنگلداری و کاربری‌های مشابه.

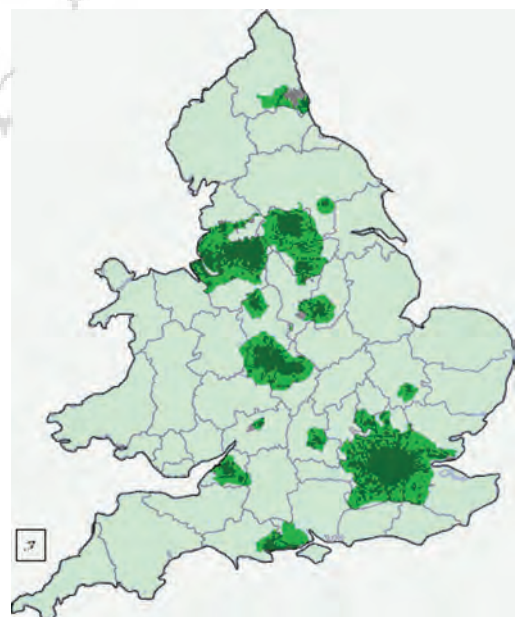
در دهه ۱۹۹۰ اثرات کمربندسبز در انگلستان مورد ارزیابی قرار گرفت؛ یافته‌ها حاکی از این بود که این سیاست در تحدید پراکنده‌روی شهری و جلوگیری از ادغام شهر و شهرک‌ها بسیار مفید بوده است. تغییر مرزهای کمربندسبز

محافظه کار انگلستان تصویب کرد، سازوکاری قانونی برای خرید کمربند سبز در اطراف لندن به‌منظور حفاظت آن از توسعه فراهم می‌آورد. این سیاست برای ایجاد یک کمربند سبز یا حلقه‌ای از فضاهای باز و نواحی تفریحی بسیار مطلوب است. این قانون به نهادهای برنامه‌ریزی محلی اجازه می‌دهد که پیشنهادهایی را در زمینه کمربندهای سبز در طرح‌های توسعه‌شان بگنجاند. کمربندهای سبز جدید در ابتدای ۱۹۵۵ ایجاد شدند؛ بعد از آنکه بخشنامه ۴۲/۵۵ کمربند سبز دولت انگلستان^{۱۱} از مقامات محلی دعوت می‌کرد که از کمربند سبز محافظت کنند و از پراکنده‌روی در نواحی روستایی اطراف شهرها و شهرک‌ها جلوگیری نمایند (CIELAP, 2010:27-28).

در سال ۲۰۰۳، کمربندهای سبز اصلی انگلستان حدود ۱۱ درصد از مساحت این کشور را به خود اختصاص می‌دهاند (جدول ۱).

دستورالعمل دولت کنونی در ارتباط با کمربند سبز در دستورالعمل سیاست برنامه‌ریزی ۲، کمربندهای سبز (PPG 2)^{۳۳} منعکس شده است. به بیانی دیگر، سیاست‌ها و اصول مورد نظر دولت انگلستان در زمینه کمربندسبز، در سند راهنمای برنامه‌ریزی موسوم به PPG2^{۳۴} منعکس می‌گردد که در سطح انگلستان و ولز، در ارتباط با موضوع کمربندسبز تهیه می‌شود. از سال ۱۹۸۸ موضوع کمربند سبز با دستورالعمل سیاست برنامه‌ریزی ۲ (PPG2) یکپارچه شده است. سند PPG2 پیشینه، وسعت کمربندهای سبز

تصویر ۱: موقعیت کمربندهای سبز در بریتانیا

تنها در حدود سه دهم درصد موارد صورت گرفته است و این سیاست در توسعه و نوسازی نواحی درون شهری بسیار موفق بوده است زیرا به تغییر جهت موج توسعه از نواحی حومه‌ای به نواحی درون شهری انجامیده است (Caves, 2005). سرآمد کمربندهای سبز در انگلستان، کمربندسبز کلانشهری لندن محسوب می‌شود که در بخش آتی مورد توجه قرار گرفته است.

۴. کمربندسبز کلانشهری لندن

لندن با جمعیت ۷/۵۲ میلیون نفر در سال ۲۰۰۶، بزرگترین شهر اروپا است. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد، جمعیت لندن در سال ۲۰۲۰ به بیش از هشت میلیون نفر خواهد رسید. البته جمعیت ناحیه سفرهای کاری لندن ۳۰ در سال ۲۰۰۵، بالغ بر نه میلیون و ۲۹۴ هزار و ۸۰۰ نفر تخمین زده شده است^{۳۱} که این نشان‌دهنده جمعیت قابل توجه منطقه لندن است.

آنچه بیش از هر چیز می‌تواند در ارتباط با مفهوم حریم در تجربه لندن مورد توجه قرار گیرد، کمربندسبز کلانشهری لندن^{۳۲} است، چراکه بخش عمده اراضی توسعه نیافته منطقه کلانشهری لندن در چارچوب کمربندسبز کلانشهری لندن سامان داده می‌شود. کمربندهای سبز در بریتانیا، موضوع جذابی در ادبیات برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای محسوب می‌شود و لندن سرآمد نمونه‌های مرتبط در این زمینه است.

ایده اولیه برای ایجاد یک «حلقه سبز»^{۳۱} در اطراف شهر

تصویر ۲: کمربند سبز لندن و ارتباط آن با محدوده ساخته شده (خاکستری)

منبع: [http://www.treehugger.com/files/2009/12/green-](http://www.treehugger.com/files/2009/12/green-roofs-greenbelts-greenwash.php)

[roofs-greenbelts-greenwash.php](http://www.treehugger.com/files/2009/12/green-roofs-greenbelts-greenwash.php)

لندن ریشه در نظریات ریموند آنوین مشاور فنی کمیسیون برنامه‌ریزی منطقه‌ای لندن بزرگ در سال ۱۹۳۳ دارد. هدف این کمربند سبز کم‌پهنا، تأمین فضای باز تفریحی بود که در شهر کمبود قابل توجهی در این زمینه احساس می‌شد. کمربندسبز لندن در سال ۱۹۴۵ در وسعتی به اندازه حدود دو پنجم مساحت کنونی اجرا شد. کمربندسبز لندن بزرگترین کمربندسبز شهری در کشور انگلستان است. در سال ۲۰۰۶ مساحت کمربندسبز لندن حدود ۴۸۴ هزار و ۱۷۳ هکتار بوده است.

کمربندسبز لندن و نیز نحوه توسعه لندن در پیرامون، در طرح‌های متعددی چون طرح ابنزرهاوارد (۱۹۸۹)، طرح ابرکرامبی (۱۹۴۹)، طرح توسعه لندن بزرگ (۱۹۷۶) و طرح لندن (۲۰۰۴) مورد توجه قرار گرفته است. اکنون کمربندسبز لندن در پیوند با طرح توسعه لندن بزرگ (Mayor's London Plan) قرار دارد و اهداف مشخصی در ارتباط با حفاظت و توسعه کمربندسبز (و به‌ویژه در ارتباط با جایگاه آن به‌عنوان یک فضای باز) در این سند آمده است.^{۳۲}

طرح لندن به‌عنوان سند برنامه‌ریزی ارائه شده به‌وسیله شهردار لندن که به تصویب حکومت لندن بزرگ نیز رسیده و سند اصلی برنامه‌ریزی توسعه لندن محسوب می‌شود، موضوع کمربند سبز لندن را مورد توجه قرار داده است. قابل ذکر است این طرح نخستین بار در ۱۰ فوریه ۲۰۰۴ به تصویب رسیده و از آن پس چند بار مورد حک و اصلاح قرار گرفته است. ویرایش کنونی این طرح در آوریل ۲۰۰۹ منتشر شده است و قرار بر آن بوده است، ویرایش جدیدی از آن در سال ۲۰۱۱ ارائه شود. در واقع این طرح راهبرد توسعه فضایی لندن بزرگ را فراهم می‌کند و دارای شش هدف عملیاتی است:^{۳۳}

۱. گنجاندن رشد لندن در محدوده مرزهای آن بدون تجاوز به فضاهای باز،
۲. تبدیل لندن به شهری بهتر برای زندگی،
۳. تبدیل لندن به شهری شکوفاتر و پرونق‌تر با رشد اقتصادی قوی و متنوع،
۴. تحقق یکپارچگی اجتماعی و مقابله با نابرابری و تبعیض،
۵. ارتقای سطح دسترسی‌پذیری لندن و
۶. تحقق ایده لندن به‌عنوان شهری جذاب‌تر، طراحی

منطقه کلانشهری لندن به‌عنوان منطقه عملکردی کلانشهر لندن، از ترکیب سه منطقه رسمی کشور انگلستان (Greater London، East of England و South East) تشکیل می‌شود. در سال ۲۰۰۱ جمعیت منطقه (ناحیه) کلانشهری لندن ۱۳ میلیون و ۹۴۵ هزار نفر و جمعیت لندن بزرگ هفت میلیون و ۱۷۲ هزار نفر بوده است.^{۳۳} بدین ترتیب جمعیت این منطقه ۱،۹ برابر و مساحت آن نیز ۵،۳ برابر لندن بزرگ است.

این منطقه تقریباً بر مرزهای «کمر بند رفت‌وآمد کاری روزمره لندن» (London commuter belt) منطبق است و «ناحیه سفرهای کاری لندن» (Travel to Work Area) را دربرمی‌گیرد. در واقع کمر بند رفت‌وآمد کاری روزمره لندن، ناحیه کلانشهری دربرگیرنده لندن است که می‌توان به طور روزمره برای کار از داخل محدوده آن به لندن رفت‌وآمد نمود. مرزهای این محدوده ثابت نیستند و به موازات گسترش انتخاب‌های حمل‌ونقل و نیز مسکن قابل استطاعت از لندن مرکزی فاصله می‌گیرد.^{۳۴} بخش عمده اراضی توسعه نیافته این محدوده در قالب کمر بند سبز کلانشهری لندن سامان داده می‌شود. ناحیه سفرهای کاری لندن^{۳۵}، به‌وسیله دفتر آمارهای ملی انگلستان^{۳۶} تعریف شده و جمعیت آن در سال ۲۰۰۵، بالغ بر نه میلیون و ۲۹۴ هزار و ۸۰۰ نفر تخمین زده شده است.^{۳۷} ناحیه سفرهای کاری لندن، همانند دیگر ناحیه‌های سفرهای کاری در انگلستان (TTWAs) فاقد اساس قانونی و سازوکار اداری است و بیشتر به‌عنوان منطقه‌ای آماری (همانند نواحی آماری کلانشهری^{۳۸} در ایالات متحده آمریکا) به کار می‌رود. این ناحیه برای برنامه‌ریزان در انگلستان به‌عنوان محدوده هم‌بسته عملکردی که در ارتباط با موضوعاتی چون توسعه حمل‌ونقل عمومی بسیار مفید است مورد توجه است.

آنچه در عمده مطالعات به‌عنوان منطقه لندن مورد توجه قرار می‌گیرد، محدوده موسوم به لندن بزرگ (Greater London) است که یکی از مناطق نه‌گانه رسمی انگلستان محسوب شده و بخشی از منطقه کلانشهری لندن را دربرمی‌گیرد. لندن بزرگ دربرگیرنده مجموعه شهری بزرگی است که از شهر لندن^{۳۹}، شهر وست مینستر^{۴۰} و ۳۱ بارو^{۴۱} دیگر تشکیل می‌شود. لندن بزرگ با مساحت یک‌هزار و ۵۸۴ کیلومتر مربع، کوچکترین منطقه از مناطق نه‌گانه انگلستان محسوب می‌شود. این منطقه ۱/۲ درصد از مساحت کل کشور انگلستان را به خود اختصاص داده است. لندن با جمعیت ۷/۵۲ میلیون نفر در

سال ۲۰۰۶^{۴۲}، بزرگترین شهر اروپاست. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد، جمعیت لندن در سال ۲۰۲۰ به بیش از هشت میلیون نفر خواهد رسید. لندن در بین مناطق مختلف کشور انگلستان دارای بالاترین میزان بیکاری است. ۴۰ درصد خانوارهای لندن بزرگ فاقد اتومبیل هستند^{۴۳} و ۷۵ درصد افرادی که در لندن مرکزی^{۴۴} کار می‌کنند، از سیستم حمل‌ونقل عمومی برای رفت‌وآمد به محل کار استفاده می‌کنند. در هر روز ۴/۶ میلیون سفر در شهر لندن صورت می‌گیرد که ۲/۶ میلیون سفر آن با مترو انجام می‌شود. همچنین فضاهای باز، حدود ۳۰ درصد از مساحت لندن را به خود اختصاص می‌دهند. لندن ۱۴۷ پارک و باغ به ثبت رسیده و هشت پارک سلطنتی دارد.^{۴۵}

لندن بزرگ به طور هم‌زمان یک منطقه و یک کانتی در سطح کشور انگلستان محسوب می‌شود. پیشینه شکل‌گیری نظام مدیریت کلانشهری در لندن بزرگ، به بیش از ۱۵۰ سال پیش بر می‌گردد که این سابقه، زمینه‌ای مساعد برای فعالیت مؤثر و مقبولیت این نظام فراهم می‌سازد. سیستم کنونی اداره لندن بزرگ ساختاری دو سطحی دارد. در سطح نخست حکومت لندن بزرگ^{۴۶} GLA قرار دارد و سپس در زیر آن بوروهای ۳۲ گانه لندن بزرگ به ارائه خدمات روزمره به شهروندان لندن می‌پردازند.^{۴۷} GLA دارای یک شهردار و یک شورای قانونگذاری متشکل از ۲۵ عضو است که هر چهار سال یک بار به طور هم‌زمان و با رأی مستقیم شهروندان انتخاب می‌شوند. این نهاد دارای ۶۰۰ نفر کارمند است. در کنار GLA، چهار بدنه عملکردی شامل اداره آتش‌نشانی و برنامه‌ریزی امداد اضطراری، حمل‌ونقل لندن، مؤسسه توسعه لندن و پلیس کلانشهری لندن برای اداره لندن بزرگ به فعالیت می‌پردازند. همچنین بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد نهاد یا سطحی از حکومت که به طور خاص مسئولیت اداره منطقه کلانشهری (منطقه عملکردی) لندن را عهده‌دار باشد، وجود ندارد. حکومت لندن بزرگ نیز تنها مسئولیت اداره لندن بزرگ به‌عنوان بخش مرکزی منطقه کلانشهری لندن را بر عهده دارد. یکی از عناصر تسهیل‌کننده مدیریت و برنامه‌ریزی لندن بزرگ، قانون حکومت لندن بزرگ^{۴۸} است. این قانون به طور جامع به تعریف، ساختار، نحوه انتخاب، شرح وظایف، نحوه فعالیت و رویه‌های اداری و مالی، تعریف عملکرد و اختیارات شهردار، شورا و بدنه‌های عملکردی GLA و دیگر جوانب فعالیت حکومت لندن بزرگ می‌پردازد.^{۴۹}

منبع: بصیرت، ۱۳۸۵

شهرنگار

دوماهنامه شهرنگار
Shahrnegar

شماره ۵۶ و ۵۷

بخش ویژه

۱۰۹

شده به شیوه‌ای بهتر و شهری سبز.

البته باید توجه کرد که براساس تغییرات قانونی حاصل شده در سال ۲۰۰۴ در پی تصویب قانون برنامه‌ریزی و خرید اجباری، راهبردهای فضایی منطقه‌ای (RSS) و چارچوب طرح‌های محلی (LDF) دو مورد از طرح‌هایی هستند که پس از تهیه در توسعه کمربندسبز لندن مؤثر خواهند بود. منطقه وسیع کمربندسبز پیرامون لندن در برگرفته اراضی طبیعی و پهنه‌های ارزشمند زیست‌محیطی از قبیل جنگل، رودخانه و اراضی کشاورزی است. تقریباً ۹۲ درصد از کمربندسبز لندن، اراضی توسعه نیافته است. اما تنها ۵۸ درصد از این اراضی به‌عنوان اراضی کشاورزی ثبت شده‌اند. ۱۴ درصد^{۵۴} از اراضی کمربندسبز اراضی کشاورزی درجه یک یا دو هستند و این بدان معناست که شامل بهترین و حاصل‌خیزترین اراضی هستند. حدود ۵۵ درصد از اراضی کمربندسبز لندن منظر اصلی خود را در قالب درختان، فضای جنگلی و رودخانه‌ها حفظ نموده‌اند. هجده درصد از اراضی کمربندسبز، درختزار (جنگلی) هستند. حدود پنج درصد نیز به‌عنوان سایت‌های فعالیت‌های علمی خاص پیش‌بینی شده‌اند (CIELAP, 2010). جدول ۲ اطلاعات بیشتری در این باره ارائه می‌دهد. کمربند سبز کلانشهری لندن در دو فاز توسعه یافته است: فاز اول (GB1) با فاصله ۲۵ مایلی از مرکز لندن و قطر ۱۰-۵ مایلی در سال ۱۹۶۵ به پایان رسید. در فاز اول مجوزهایی

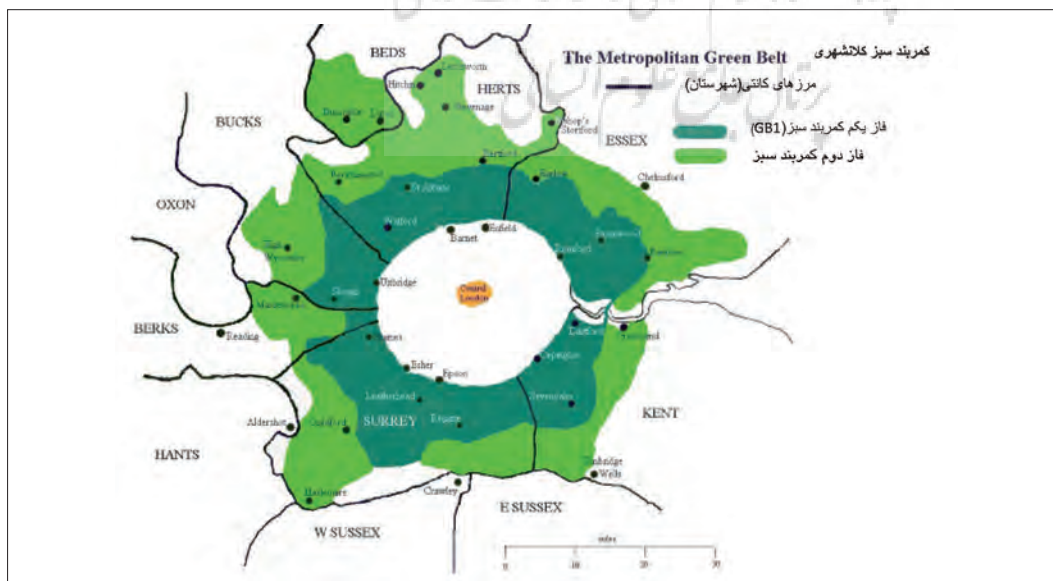
محدود برای توسعه در محدوده کمربندسبز در نظر گرفته شده بود و از جمله هشت شهر جدید در فاصله بیرونی کمربندسبز یکم لندن بنیان گذاشته شد و فاز دوم (GB2) آن در سال ۱۹۸۸ به پایان رسید و وسعت کمربندسبز در بخش‌هایی به ۱۰ مایل هم رسید. به نظر می‌رسد تلاش فاز دوم کمربندسبز آن بوده است که اشتغال را از لندن به بیرون براند. کمربندسبز دوم به طور مستقیم با لندن مرتبط نبود اما نواحی شهری مهمی را در فاصله سی مایلی مرکز لندن (از جمله شهرک‌های جدید) را دربر می‌گرفت و از این رو بیشتر ماهیت کلانشهری داشت. نتیجه فاز دوم کمربندسبز آن بود که دیگر کمربندسبز صرفاً به لندن مرکزی مرتبط نیست، بلکه ناحیه پیرامونی را دربر می‌گیرد و به نوعی نقش ناحیه حفاظت فضای باز را برعهده دارد.^{۵۷}

۴.۱. توفیقات کمربندسبز لندن

توفیقات کمربندسبز لندن را می‌توان به شرح زیر مورد بررسی قرار داد:

۴.۱.۱. کشاورزی و غذا: کمربندهای سبز انگلستان برای کمک به توسعه اقتصاد غذایی منطقه‌ای طراحی نشده بودند، اما به تدریج به سوی این نقش حرکت کرده‌اند. اکنون بخش مهمی از کمربندسبز لندن به اراضی کشاورزی اختصاص دارد و مطالعات، برنامه‌ها و سیاست‌های متعددی در زمینه استفاده از کمربندسبز برای توسعه کشاورزی پایدار در

تصویر ۳: مراحل توسعه کمربندسبز کلانشهری لندن

مساحت	۴۸۸۱۷۳ هکتار (۱.۲ میلیون ایکر)
مهم ترین اهداف / چشم انداز	<ul style="list-style-type: none"> • فراهم نمودن فرصتهایی برای دسترسی به روستاکنارهای باز (فضاهای باز حومه‌ای) • تأمین فرصتهایی برای ورزش و تفریحات در هوای آزاد در نزدیکی نواحی شهری • حفظ مناظر جذاب و بهسازی مناظر در نزدیکی محل زندگی شهروندان • بهسازی اراضی آسیب‌دیده و متروکه در اطراف شهرها • تضمین منافع حفاظت از طبیعت • حفظ اراضی در قالب کشاورزی، جنگلداری و کاربری‌های مشابه
ویژگی های کشاورزی	<ul style="list-style-type: none"> • ۸۲ درصد از کمربندسبز لندن، اراضی کشاورزی است • اراضی کشاورزی بر روی خاک‌های رسی سنگین • اراضی چراگاهی • اراضی کشاورزی وسیع و متراکم • اراضی کوچک و متوسط در قالب اراضی دشت و خاک رسی
ویژگی های طبیعی	<ul style="list-style-type: none"> • رودخانه‌های اصلی در میان دره‌های وسیع • کمربند درخت‌ها و مناطق زمین‌های جنگلی • چراگاه‌های بلند با صخره‌های گچی مرتفع و مرغزارهای با کیفیت بالا • دشت سیلابی تیمز^{۵۵}
حکروایی	<ul style="list-style-type: none"> • بنیان گذاشته شده به‌وسیله قانون ۱۹۳۸ و اجرا شده در قالب سیاست کمربندسبز مصوب ۱۹۳۵ کمیسیون برنامه‌ریزی منطقه‌ای لندن بزرگ^{۶۵} • قانون برنامه‌ریزی شهری و ملی ۱۹۴۷ و ۱۹۹۱ • فعالیت شورای کمربند سبز لندن به‌عنوان یک نهاد داوطلبانه از ۱۹۵۴ تا امروز به‌منظور نظارت و ارائه مشاوره در زمینه کمربندسبز لندن • وزارت اجتماعات محلی و دولت محلی با وظایف اصلی در زمینه هدایت سیاست راهنمای برنامه‌ریزی در کمربندسبز و وزارت محیط‌زیست، تغذیه و امور روستایی • شوراهای محلی شهری به‌عنوان بازیگران کلیدی و مقامات محلی برنامه‌ریزی به‌عنوان مراجع تصمیم‌گیری در زمینه صدور یا عدم صدور مجوز توسعه • تصمیم‌گیری در زمینه درخواست‌های توسعه بزرگ و چالش‌انگیز در محدوده به‌وسیله کمیته برنامه‌ریزی شورا شامل اعضای انتخابی
بزرگ ترین تهدیدات	<ul style="list-style-type: none"> • فشار فزاینده در زمینه مسکن • گسترش بزرگراه‌ها • استخراج مصالح و مواد معدنی • مزارع رهاشده و جدال‌ها بر سر اراضی کشاورزی • تغییرات اقلیمی؛ تخریب اکوسیستم‌ها و اهمیت یافتن زیرساخت‌های سبز در کنار تهدیدهای سنتی
فعالیت‌های اخیر	<ul style="list-style-type: none"> • تحقیقات پیوسته در زمینه کشاورزی پایدار در محدوده کمربند سبز • پشتیبانی از سوی بخش عمومی در زمینه حفاظت ارتقا یافته محیط طبیعی در کمربند سبز لندن • گزارش ارزیابی سال ۲۰۱۰ کمربندهای سبز بریتانیا در زمینه میزان تحقق اهداف کمربندهای سبز

شهرنگار

دوماهنامه شهرنگار
Shahrnegar

شماره ۵۷ و ۵۶

بخش ویژه

■ ■ ■ ۱۱۱ ■ ■ ■

جریان است که از یک سو می‌تواند حافظ منافع کشاورزان و سرمایه‌گذاران این بخش و از سوی دیگر تضمین‌کننده امنیت غذایی و همچنین حفاظت از کمربندسبز باشد.

۴.۱.۲. توریسم و تفریحات: شش هدف عملیاتی در زمینه استفاده از کمربندسبز در سند 2 PPG تا حدی در کمربندسبز لندن مورد توجه قرار گرفته است. شبکه پارک‌ها، اراضی جنگلی و دیگر نواحی، کریدورهایی میان شهر و کشور را در زمینه تفریحات غیررسمی^{۵۸} شکل می‌دهند. کمربندسبز همچنین تأمین‌کننده فرصت‌هایی برای ورزش و تفریح در فضای باز و هوای آزاد، به‌ویژه در نزدیکی مرزهای سکونتگاه‌های شهری محسوب می‌شود. اگرچه بسیاری از بخش‌های فضاهای باز کمربندسبز به‌خوبی به‌وسیله عموم قابل دسترسی است اما برخی انتقادها در زمینه عدم سهولت دسترسی به کمربندسبز با استفاده از حمل‌ونقل عمومی قابل توجه است. دسترسی ضعیف به‌وسیله حمل‌ونقل عمومی، عمدتاً بر افرادی تأثیر می‌گذارد که دارای درآمد پایین‌تری هستند. علاوه بر این پرداخت ورودیه برای برخی از فضاهای باز کمربندسبز و به‌ویژه سایت‌های ملی حفاظت شده^{۵۹} عوامل محدودیت‌زای اقتصادی دیگری محسوب می‌شوند.

۴.۱.۳. محیط طبیعی: تلاش‌ها در زمینه بهسازی زمین‌های آسیب‌دیده و متروکه در کمربندسبز لندن، گاه با مبادله برای منابع مالی به‌منظور ترمیم ناحیه بزرگتری همراه بوده است. به‌عنوان نمونه یک سایت یک‌صد هکتاری که در گذشته برای استخراج شن و ماسه استفاده می‌شد، ترمیم شده و براساس یک توافقنامه به‌منظور آزادسازی ۲۰ هکتار از اراضی برای توسعه صنعتی و اقتصادی، تأمین مالی پروژه ممکن شده و اراضی بهسازی شده به روی عموم باز شده است. سازوکارهای دیگری برای ترمیم و بهسازی مناظر، محیط‌های طبیعی و زیستگاه‌های حیات‌وحش آسیب‌دیده وجود دارد: از آن جمله دو مورد از برنامه‌های وزارت محیط‌زیست، تغذیه و امور روستایی^{۶۰} (پاسداشت محیطی)^{۶۱} به کشاورزان برای مدیریت زیست‌محیطی مؤثر اراضی‌شان است که مشوق‌های مالی اعطا می‌کند و طرح کمک‌های مالی جنگل‌های انگلستان^{۶۲} است که کمک‌های مالی به‌منظور پایدارسازی و افزایش منابع جنگل‌های کنونی و نیز ایجاد جنگل‌زارهای جدید اعطا می‌نماید. کمپین حفاظت از انگلستان روستایی (CPRE) اعلام کرده است که

علاوه بر برنامه‌های فوق، سرمایه‌گذاری بلندمدت عمومی باید برای حفاظت از مناظر به‌وسیله کشاورزان فراهم آید و این ادراک را ایجاد کند که کشاورزی منافع متعددی را برای عموم فراهم می‌کند که صرفاً از طریق فروش محصولات کشاورزی قابل تأمین نیست. ارتقای سطح حفاظت و بهسازی محیط طبیعی در کمربندسبز لندن مورد حمایت عمومی قرار دارد و تحقیقات اخیر انجام شده نیز بر پشتیبانی عمومی از کمربندسبز تأکید داشته‌اند. برنامه‌ریزان کاربری اراضی و مدیران اراضی در منطقه لندن پیشنهاد می‌دهند که برای تقویت حیات‌وحش و سکونت‌پرندگان در محدوده کمربندسبز لندن باید اقداماتی جدی انجام پذیرد. در مجموع برنامه‌ها و سیاست‌های حفاظت از محیط طبیعی و حیات‌جانداران در کمربندسبز لندن به توفیقات مهمی دست یافته است و انتظار می‌رود تداوم آن، بهسازی و حفاظت از محیط طبیعی کمربندسبز لندن را در بلندمدت ممکن سازد (CIELAP, 2010:65-68).

۴.۲. تهدیدات موجود در زمینه کمربندسبز لندن

با وجود حمایت‌های قانونی و نهادی قابل توجه، کمربندسبز لندن با تهدیدهای متعددی روبه‌رو است. مهم‌ترین تهدیدی که کمربندسبز لندن در شرایط موجود با آن مواجه است، تقاضای فزاینده برای مسکن است. لندن و نواحی که آن را احاطه کرده‌اند، نیازمند سطوح مشخصی از واحدهای مسکونی جدید هستند و درخواست‌های پیوسته و دائمی در زمینه مکان‌گزینی این سکونتگاه‌ها در کمربندسبز لندن وجود دارد. در سال‌های اخیر، سیاست کمربندسبز به‌وسیله منتقدان به چالش کشیده شده است که بازنگری در سیستم کنونی برنامه‌ریزی را با حرکت به سوی نوعی آزادی عمل و مقررات‌زدایی^{۶۳} طلب می‌نمایند. نگرانی‌های مرتبط با جدال‌ها میان سیاست مسکن و سیاست کمربندسبز که ظاهراً شهرها و شهرک‌ها را از توان پاسخگویی به نیازهای محلی مسکن باز می‌دارد، منجر به مهاجرت‌های روزانه از توسعه‌های واقع در نزدیکی کمربندسبز که در فواصل نسبتاً زیادی از شهر لندن نیز واقع شده‌اند، می‌شود^{۶۴}. دشمنان کمربندسبز، با سیاست کمربندسبز انگلستان به سبب آنکه با واقعیت‌های موجود کمتر مرتبط است، مخالفت می‌کنند. به‌عنوان نمونه گزارش یکی از باشگاه‌های اندیشه انگلستان^{۶۵} بیان می‌کند که سیاست ملی کمربندسبز باید

انتقال جریان برق وجود دارد. به علاوه استخراج معادن و تبدیل بخش قابل توجهی از اراضی ناهموار باقیمانده به فضای دفن زباله‌ها، کیفیت منظر کمربندسبز لندن را به خطر انداخته است. کانون‌های راهبردی تبادل محموله‌های ریلی (SRFIs) تهدیدی دیگر در زمینه کمربندسبز لندن را ارائه می‌نماید. این کانون‌ها سایت‌هایی برای جابجایی کالا بین وسایل حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی هستند و راهی برای کاهش جابجایی محموله‌های کالا در شبکه جاده‌ای از طریق انتقال آن به شبکه راه‌آهن می‌باشند. سایت‌های اصلی SRFI، در محل تقاطع راه‌آهن ورودی به لندن و شاهراه ام ۲۵ واقع شده است. ام ۲۵ حلقه‌ای به دور لندن را شکل می‌دهد و تقریباً تمام آن، داخل کمربندسبز قرار گرفته است. از آنجا که SRFI نیازمند هکتارها زمین به منظور ایجاد انبارهایی در نزدیکی هریک از این کانون‌هاست، نگرانی‌هایی در زمینه تخریب ناشی از آن وجود دارد. گزارش مؤسسه CPRE حاکی از آن است که تقریباً هر سال یک‌هزار هکتار از اراضی کمربندسبز به دلیل توسعه نامناسب نابود می‌شوند. در پاسخ به چنین نگرانی‌هایی، دولت انگلستان دستورالعمل ویژه‌ای^{۳۲} را در این زمینه ارائه داده است (CIELAP, 2010:54-55).

۴.۳. مدیریت کمربندسبز لندن

تعداد زیادی از بازیگران از سطوح مختلف حکومت در نظارت بر کمربندسبز لندن و دیگر کمربندهای سبز انگلستان نظارت دارند. در دولت بریتانیا، وزارت اجتماعات و

تغییر کند و باید به جوامع محلی این اجازه را داد که در زمینه برنامه‌ریزی و محیط‌زیست تصمیمات خود را اتخاذ نمایند^{۳۶}. حتی طرفداران کمربندسبز، از قبیل انجمن برنامه‌ریزی شهری و ملی، نگرانی‌هایی را در زمینه اجزای سیاست کمربندسبز در زمینه مسکن ابراز نموده‌اند و پیشنهاد می‌دهند نقش‌ها، مقاصد و وسعت کمربندسبز در مواردی که از توسعه پایدار نواحی شهری جلوگیری می‌کند و یا جایی که فرصت‌های کاهش محرومیت اجتماعی^{۳۷} را محدود می‌سازد، باید دوباره تنظیم گردد^{۳۸}.

دولت انگلستان تاکنون توصیه‌های مربوط به دادن مجوز به توسعه مسکونی در محدوده نواحی کمربندسبز را نپذیرفته است. فشارهای پیوسته‌ای که در زمینه ایجاد سکونتگاه‌های جدید و تأمین زیرساخت‌ها در کنار آن همچنان ادامه دارد، مهم‌ترین تهدید برای کمربندسبز لندن محسوب می‌شود. برای بسیاری از سازندگان خانه و بورس‌بازان زمین، «بانکداری زمین»^{۳۹} در کمربندسبز لندن امری رایج است. بانکداران زمین، زمین کمربندسبز را تصاحب می‌نمایند و به امید روزی می‌نشینند که ارزش آن در صورتی که محدودیت‌های برنامه‌ریزی در زمینه مسکن کمتر شود و یا در آینده برداشته شود، افزایش یابد^{۴۰}. همچنین برخی از املاک کشاورزی کوچک در آرزوی افزایش قیمت زمین نگاهداری می‌شوند و در نتیجه زمین و کارکرد کشاورزی آن مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد.

تهدیدات مضاعفی در زمینه یکپارچگی کمربندسبز از قبیل پیشنهاد ایجاد بزرگراه‌ها، توسعه فرودگاه‌ها و خطوط وسیع

کانون‌ها ۲۴ شورای کمربندسبز لندن

شورای کمربندسبز لندن مجموعه‌ای از سازمان‌های دخیل و مرتبط با کمربندسبز پیرامون لندن را در برمی‌گیرد. برخی از مهمترین اطلاعات در زمینه این شورا به شرح زیر است:

۱. تشکیل در سال ۱۹۵۴،
۲. مجموعه‌ای از سازمان‌ها و نه افراد،
۳. برگزاری جلسات: سه یا چهار بار در سال در وست مینستر،
۴. ارائه نظرات در زمینه طرح‌های منطقه‌ای و چارچوب‌های توسعه محلی LDFs^{۴۱}،
۵. نمایندگی در تهیه، اجرا و تجدیدنظر طرح‌ها،
۶. پرداختن به طیف وسیعی از موضوعات موجود در ارتباط با کمربندسبز لندن و
۷. عضویت در این شورا برای همه سازمان‌های علاقمند به موضوع کمربندسبز لندن آزاد است.

حکومت محلی^{۷۳}، وظیفه اصلی هدایت سیاست برنامه‌ریزی را برعهده دارد. همچنین وزارت محیط‌زیست، تغذیه و امور روستایی (Defra)^{۷۴} نقش مهمی در حفاظت از کمربندسبز برعهده دارد.

همچنین شوراهای شهر محلی نقش مهمی در هر منطقه که در آن کمربندسبز ایجاد می‌شود، ایفا می‌نمایند. بخشی از کمربندسبز لندن در ناحیه حکومت لندن بزرگ^{۷۶} واقع شده است اما بیشتر آن در محدوده نهادهای محلی پیرامونی قرار گرفته است. حکومت لندن بزرگ یک مستقیم شهروندان و پارلمان منتخب لندن تشکیل می‌شود. مقامات برنامه‌ریزی محلی لندن، مسئول تصمیم‌سازی در زمینه صدور یا عدم صدور مجوز برای توسعه در محدوده کمربندسبز هستند. باروها به‌عنوان سطح پایین‌تر حکومت محلی در انگلستان دارای قدرت برنامه‌ریزی برای تصمیم‌گیری در زمینه اقداماتی هستند که ممکن است بر شهردار لندن دارای قدرت تصمیم‌گیری در زمینه اقدامات خاص برنامه‌ریزی از قبیل ایجاد بناهای جدید با مساحت بیشتر از یک هزار مترمربع مساحت در اراضی کمربندسبز است. همچنین یک سازمان غیردولتی (NGO) با نام «کمپین حفاظت از انگلستان روستایی (CPRE)^{۷۷}» حدود هشتاد سال است که بر موضوع روستاکنارها (حومه‌های شهری)^{۷۸} تمرکز کرده و در زمینه ایجاد و حفاظت جدی از آن به فعالیت پرداخته است. کمپین حفاظت از انگلستان روستایی همچنین به موضوع کشاورزی و غذای محلی توجه دارد. در مورد کمربندسبز لندن، سازمان‌های ملی مانند CPRE و گروه‌های محلی در شورای کمربندسبز لندن^{۷۹} که یک سازمان داوطلبانه است و در سال ۱۹۵۴ به‌منظور نظارت و ارائه مشاوره در زمینه کمربندسبز لندن ایجاد شد، به‌مشارکت می‌پردازند.

همچنین برای اداره کمربندسبز کلانشهری لندن، پشتوانه‌های قانونی لازم فراهم آمده است. قانون کمربندسبز سال ۱۹۳۸^{۸۰}، قانون حکومت لندن بزرگ ۱۹۹۹^{۸۱}، قانون برنامه‌ریزی شهری و محلی ۱۹۹۱^{۸۲}، قانون برنامه‌ریزی و خرید اجباری^{۸۳} از مهمترین قوانین تأثیرگذار کنونی بر کمربندسبز لندن محسوب می‌شوند.

۵. نتیجه‌گیری

آنگونه که مشاهده شد، کمربندهای سبز در انگلستان، یکی از مهم‌ترین ابزار حفاظت از محدوده‌های پیرا_شهری محسوب می‌گردند که عمدتاً ریشه در قانون برنامه‌ریزی شهری و روستایی ۱۹۴۷ دارند. همچنین در ارتباط با سیاست‌های قلمرویی و محدوده‌های حفاظتی توسعه لندن نیز اشاره شد که کمربندسبز شهر بیش از هر چیز دیگر اهمیت دارد. کمربندسبز لندن تقریباً پنج هزار کیلومتر مربع مساحت دارد که ۹۰ درصد از آن در خارج از مرزهای لندن بزرگ^{۸۴} قرار دارد.

سابقه تاریخی قابل توجه و نیز فراهم آوردن چارچوب‌های سیاستی و قانونی لازم، موضوع دیگری بود که در موفقیت نسبی توسعه کمربندهای سبز در بریتانیا و به‌طور خاص لندن مورد توجه قرار گرفت. همانگونه که اشاره شد، سند راهنمای برنامه‌ریزی موسوم به PPG2^{۸۵} به‌عنوان سند اصلی تأثیرگذار در هدایت توسعه کمربندهای سبز انگلستان و از جمله لندن قابل توجه است^{۸۶}. البته باید توجه نمود که براساس تغییرات قانونی حاصل شده در پی تصویب قانون برنامه‌ریزی و خرید اجباری، راهبردهای فضایی منطقه‌ای (RSS) و چارچوب طرح‌های محلی (LDF) دو مورد از طرح‌هایی هستند که از سال ۲۰۰۴ بدین سو در توسعه کمربندسبز لندن موثر خواهند بود.

در محدوده کمربندسبز لندن، شبکه پارک‌ها، اراضی جنگلی و دیگر نواحی، کریدورهایی میان شهر و کشور را در زمینه تفریحات غیررسمی شکل می‌دهند. کمربندسبز همچنین تأمین‌کننده فرصت‌هایی برای ورزش و تفریح در فضای باز و هوای آزاد، به‌ویژه در نزدیکی مرزهای سکونتگاه‌های شهری محسوب می‌شود. اگرچه کمربندهای سبز انگلستان و لندن برای کمک به توسعه اقتصاد غذایی منطقه‌ای طراحی نشده بودند، اما به‌تدریج به سوی این نقش حرکت کرده‌اند. اکنون بخش مهمی از کمربندسبز لندن به اراضی کشاورزی اختصاص دارد و مطالعات، برنامه‌ها و سیاست‌های متعددی در زمینه استفاده از کمربندسبز برای توسعه کشاورزی پایدار در جریان است که از یک سو می‌تواند حافظ منافع کشاورزان و سرمایه‌گذاران این بخش و از سوی دیگر تضمین‌کننده امنیت غذایی و همچنین حفاظت از کمربندسبز باشد.

انتقادات متعددی نیز همواره به کمربندسبز لندن وارد بوده است و از آن جمله همان‌گونه که برخی چون (Evans,

۲. براساس یافته‌ها، می‌توان گفت کمربندسبز کلانشهری، یکی از مهم‌ترین موارد قابل پیگیری در عرصه مفاهیم عام مرتبط با حریم برای مدیران و برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای است.^{۸۷}
۳. ایجاد، حفاظت و توسعه کمربندسبز کلانشهری، براساس آنچه مشاهده شد، از یک سو نیازمند ایجاد محیط قانونی و حمایت سیاسی و از سوی دیگر نیازمند اختصاص برنامه‌های آموزشی، طرح‌های پژوهشی و نیز اختصاص بودجه‌های حمایتی ملی، منطقه‌ای و محلی است.
۴. طرح‌های کالبدی_ فضایی محض، فاقد توانایی در کنترل و هدایت پایدار فشارها و تقاضاهایی هستند که در محدوده هاله شهری روستایی وجود دارد. از این رو انتظار می‌رود هر طرحی در ارتباط با محدوده هاله شهری روستایی همراه با شرایط و ابزار تحقق قانونی و مدیریتی آن پیش بینی شود.
۵. تجربه کمربندسبز کلانشهری لندن نشان می‌دهد برای مدیریت و برنامه‌ریزی محدوده‌های حفاظتی پیراشهری، لزوماً ایجاد سازمان و یا سطحی جدید و رسمی در حکومت محلی ضروری نیست. بلکه می‌توان از سازوکارهای نوآورانه، داوطلبانه و غیررسمی نیز بهره برد. آن گونه که بررسی نشان داد، در حفاظت از محدوده هاله شهری_روستایی در مقابل پراکنده‌روی شهری و دست‌اندازی بدان، جدا از نیاز به قوانین و مقررات و سازوکارهای رسمی نظارت و کنترل، راه‌حل‌های نوآورانه و ابتکاری نقشی کلیدی دارند. همان طور که در تجربه لندن مشاهده شد، سازمان‌های مردم نهاد، ائتلاف‌های سازمانی، شوراهای رسمی و داوطلبانه و ... نقشی مهم در ایفای نقش نظارتی و حمایت از پیشبرد برنامه‌های نهادی مسئول ایفا می‌کنند.
۶. برای موفقیت نظام مدیریت و برنامه‌ریزی هاله شهری، سطوح متفاوتی از اصلاحات قانونی و نهادی ضروری است. به‌عنوان نمونه می‌توان به تجربیات تهیه قوانین مرتبط با کمربندسبز اشاره نمود که در قالب قانون کمربندسبز در انگلستان تجربه شده است. اگرچه مجدداً تأکید می‌شود با توجه به پیچیدگی‌های معمول انجام اصلاحات قانونی و نهادی برای اجرای
- ۲۰۰۴) اشاره می‌کنند، موضوع تأثیرات کمربندسبز بر اقتصاد شهری است. به اعتقاد مخالفان، توسعه کمربندسبز می‌تواند سبب بالا رفتن قیمت زمین و مسکن در محدوده ساخته شده شهری شود و اثرات سوئی بر اقتصاد شهری وارد آورد. همچنین اگرچه بسیاری از بخش‌های فضاهای باز کمربندسبز به‌خوبی به‌وسیله عموم قابل دسترسی است اما برخی انتقادات در زمینه عدم سهولت دسترسی به کمربندسبز با استفاده از حمل‌ونقل عمومی قابل توجه است. ضمناً پرداخت ورودیه برای برخی از فضاهای باز کمربندسبز و به‌ویژه سایت‌های ملی حفاظت شده، عوامل محدودیت‌زای اقتصادی دیگری محسوب می‌شوند. سطح حفاظت و بهسازی محیط طبیعی نیز در کمربندسبز لندن مورد حمایت عمومی قرار دارد و تحقیقات اخیر انجام شده نیز بر پشتیبانی عمومی از کمربندسبز تأکید داشته‌اند. برنامه‌ریزان کاربری اراضی و مدیران اراضی در منطقه لندن پیشنهاد می‌دهند که برای تقویت حیات‌وحش و سکونت پرندگان در محدوده کمربندسبز لندن باید اقداماتی جدی انجام پذیرد. در مجموع برنامه‌ها و سیاست‌های حفاظت از محیط طبیعی و حیات‌جانداران در کمربندسبز لندن به توفیقات مهمی دست یافته است و انتظار می‌رود تداوم آن، بهسازی و حفاظت از محیط طبیعی کمربندسبز لندن را در بلندمدت ممکن سازد (CIELAP, 2010: 65-68).
- با توجه به بررسی و تحلیل انجام شده در نوشتار حاضر، در مجموع تجربه کمربندسبز لندن را می‌توان الگویی کاربردی برای پیگیری در جهت حفاظت از حریم کلانشهرها دانست. در این مسیر می‌توان درس‌ها و آموزه‌های زیر را مورد توجه قرار داد:
۱. مفهوم «کمربندسبز»، اگرچه دارای سابقه‌ای تاریخی است اما در سال‌های اخیر مورد توجه مجدد قرار گرفته است. آن گونه که تجربه لندن نشان داد، مفهوم کمربندسبز علاوه بر کارکرد سنتی خود به‌عنوان ابزاری برای جلوگیری از رشد فیزیکی نواحی شهری بزرگ و نیز جلوگیری از ادغام شهرها و شهرک‌های همجوار، اکنون در زمینه کارکردهایی چون توسعه کشاورزی شهری (به‌ویژه کشاورزی ارگانیک)، گسترش گردشگری و توریسم محلی و فرامحلی، ایجاد محیط‌های ویژه حفاظت از حیات‌وحش و... پیگیری شده است.

۸. تجربه انگلستان و لندن نشان می‌دهد، توفیق در سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با محدوده‌های خاص حفاظت پیرا_شهری (مفهوم عام حریم)، نیازمند شکل‌گیری سطح قابل اعتمادی از اراده «ملی» (دولت مرکزی) «منطقه‌ای» و محلی و ثبات کافی در این زمینه است و در غیراین صورت به نتیجه مطلوب دست نخواهد یافت. در این زمینه به نظر می‌رسد در طرح‌هایی چون ایجاد و توسعه کمربندسبز به دلیل مواجهه بودن شهرها (سطح محلی نظام مدیریت) و نیز سطوح منطقه‌ای حکومت با مسایل عدیده و روزمره‌ای که در کوتاه‌مدت دارای اولویت و سطح بازدهی بیشتری به نظر می‌رسد و همچنین محدودیت‌های فنی و مالی، بدون حمایت گسترده دولت مرکزی، نتایج و توفیقات کافی حاصل نخواهد شد.

سازوکارهای رسمی نظارت و کنترل، استفاده از راه‌حل‌های نوآورانه و ابتکاری قابل پیگیری است. ۷. مقوله‌هایی مانند مالکیت و حقوق مالکین اراضی واقع در محدوده‌های خاص حفاظتی پیرامون کلانشهرها (مانند حریم یا کمربندسبز) یکی از چالش‌برانگیزترین موضوعات پیش‌روی مدیران بوده‌اند. در تجارب مختلف، ممنوعیت توسعه در محدوده‌های مصوب کنترل توسعه پیرا_شهری (مانند کمربندسبز) همواره با اعتراض مالکین و دیگر افراد ذی‌نفع و ذی‌نفع در توسعه این اراضی مواجه بوده است. به هر ترتیب مقوله مالکیت اراضی و حقوق مالکین اراضی محدوده حریم، از مهم‌ترین موضوعاتی است که باید در هر طرح مدیریتی برای حریم به طور خاص مورد توجه قرار گیرد.^{۸۸}

شهرنگار

پی‌نوشت:

1- Defra	19- Stoke-on-Trent
2- Restriction on Ribbon Development Act	20- Gloucester and Cheltenham
3- Greenbelt	21- Castle Point and Daws Heath Road
4- green belt or greenbelt	22- Burton upon Trent and Swadlincote
5- greenways	23- Planning Policy Guidance 2: Green Belts (PPG 2)
6- green wedges	24- Planning Policy Guidance Note 2: Green Belts
7- http://en.wikipedia.org/wiki/Green_belt	25- http://www.communities.gov.uk/publications/planningandbuilding/ppg2
8- green belt regions	26- http://londongreenbeltcouncil.org.uk/lgbc%20website/about.htm
9- green belt regions	۲۷- برای آگاهی از محتوای این اسناد نگاه کنید به : http://www.communities.gov.uk/planningandbuilding/planning/planningpolicyguidance/planningpolicystatements/planningpolicyguidance/planningpolicyguidance/greenbelts/
10- London and Home Counties (Green Belt) Act, 1938	28- countryside
11- Green Belt Circular 42/55	29- http://www.londononline.co.uk/factfile/
12- North West (Merseyside and Greater Manchester)	
13- South Yorkshire and West Yorkshire	
14- West Midlands	
15- South west Hampshire and South east Dorset (Bournemouth/Poole, New Forest)	
16- Avon (Bristol and Bath)	
17- Tyne and Wear	
18- Nottingham and Derby	

دوماهنامه شهرنگار
Shahrnegar

شماره ۵۷ و ۵۶

بخش ویژه

۱۱۶

historical/

30- Travel to Work Area

31- <http://www.socd.communities.gov.uk/socd/RptViewer.aspx?Place=8638>

32- Metropolitan Area

33- <http://www.demographia.com/dm-lonarea.htm>

34- <http://news.bbc.co.uk/1/hi/magazine/5187096.stm>

35- Travel to Work Area

36- Office for National Statistics

37- <http://www.socd.communities.gov.uk/socd/RptViewer.aspx?Place=8638>

38- Metropolitan Statistical Areas

39- City of London

40- City of Westminster

41- London boroughs

42- <http://www.londononline.co.uk/factfile/historical/>

۴۳- این رقم در سطح کشور انگلستان ۳۷ درصد است.

44- Central London

45- <http://www.london.gov.uk>

46- Greater London Authority

۴۷- حکومت لندن بزرگ از دو عنصر اصلی شهردار و شورای قانونگذاری تشکیل شده است. ضمن آنکه دارای چهار بدنه عملکردی شامل اداره آتش نشانی و برنامه‌ریزی امداد اضطراری، حمل‌ونقل لندن، مؤسسه توسعه لندن و پلیس کلانشهری لندن است که در ارتباط با وظایف این حکومت شکل می‌گیرند. مهم‌ترین زمینه‌های فعالیت حکومت لندن بزرگ را می‌توان در مواردی چون حمل‌ونقل، پلیس، آتش نشانی و برنامه‌ریزی امداد اضطراری، توسعه اقتصادی، برنامه‌ریزی، فرهنگ، محیط‌زیست و سلامت خلاصه کرد. بوروهای ۳۲گانه لندن خدمات روزمره شهر را تأمین می‌سازند و بدین ترتیب می‌توان نقش حکومت لندن بزرگ را تأمین خدمات کلان در گستره شهر لندن و توجه به امور راهبردی که بر کل گستره شهر لندن مؤثرند، دانست. در ایفای نقش‌های مورد اشاره، چهار بدنه عملکردی حکومت لندن بزرگ، نقشی کلیدی دارند.

48- Greater London Authority act, 1999

۴۹- این قانون از ۱۲ بخش اصلی تشکیل شده است: (۱) حکومت لندن بزرگ، (۲) وظایف و رویه‌های کلی، (۳) تدارکات مالی، (۴) حمل‌ونقل، (۵) مؤسسه توسعه لندن، (۶)

پلیس کلانشهری، (۷) اداره آتش نشانی و برنامه‌ریزی امداد اضطراری، (۸) برنامه‌ریزی، (۹) وظایف زیست‌محیطی، (۱۰) فرهنگ، رسانه‌ها و ورزش، (۱۱) مقدمات عمومی مورد نیاز، (۱۲) قوانین متمم.

50- London Metropolitan Green Belt

51- 'green girdle'

52- <http://www.london.gov.uk/thelondonplan/thelondonplan.jsp>

53- www.london.gov.uk/thelondonplan

54- <http://londongreenbeltcouncil.org.uk/lgbc%20website/about.htm>

55- Thames floodplain

56- Greater London Regional Planning Committee in 1935

57- www.berkhamsted-libdem.org.uk/comment/c7_GB_story_f.pdf

58- informal recreation

59- National Trust sites

60- Defra programs

61- Environmental Stewardship

62- English Woodland Grant Scheme

63- deregulation

64- The Countryside Agency, Urban Fringe – Policy, Regulatory and Literature Research: Preliminary Project Report (Scoping), March 31, 2003 at 15. See: http://p1.countryside.gov.uk/Images/Scoping%20Report_tcm2-19777.pdf.

65- UK think tank Policy Exchange

66- Alan W. Evans and Oliver Marc Hartwich, The best laid plans: How planning prevents economic growth, Policy Exchange, January 2007 at 8. See: <http://www.rudi.net/node/17560>.

67- social exclusion

68- Town and Country Planning Association, Policy Statement: Green Belts, May 2002 at 1. See: <http://www.tcpa.org.uk/data/files/greenbelts.pdf>.

69- 'land banking'

70- Natural England and the Campaign to Protect Rural England, Green Belts: a greener future, 2010, at 30-31. See: <http://www.cpre.org.uk/campaigns/planning/green-belts/green-belts->

campaign-update.

71- M25 Motorway

72- Town and Country Planning (Green Belt)

Direction 2005

73- Department for Communities and Local Government

74- Department for Environment, Food and Rural Affairs (Defra)

۷۵- نظام برنامه‌ریزی انگلیس در طی دهه اخیر و به‌ویژه بعد از سال ۱۹۹۹ و تصویب چشم‌انداز توسعه فضایی اروپا تغییرات عمده‌ای را از سر می‌گذراند. نظام طرح‌های ساختاری و محلی پیشین در انگلیس برچیده شده و به جای آن به ترتیب راهبردهای فضایی منطقه‌ای (RSS) و چارچوب طرح‌های محلی (LDF) جایگزین شده‌اند که اصلی‌ترین تفاوت آن با نظام پیشین، تمرکز بر برنامه‌ریزی راهبردی فضایی در شرایط جدید است. در چارچوب تغییرات جدید، مراجع برنامه‌ریزی محلی هنوز ملزم به تهیه سیاست‌های برنامه‌ریزی محلی هستند، اما با شکلی انعطاف‌پذیرتر که در قانون جدید از آنها با عنوان «چارچوب‌های برنامه‌ریزی محلی (LDFs)» یاد می‌شود.

76- Greater London Authority

77- Campaign to Protect Rural England (CPRE)

78- countryside

79- London Green Belt Council

80- London and Home Counties (Green Belt) Act, 1938

81- Greater London Authority act, 1999

82- Town & Country Planning Acts of 1991

83- Planning & Compulsory Purchase Act

84- Greater London

85- Planning Policy Guidance Note 2: Green Belts

۸۶- رهنمودهای سیاست برنامه‌ریزی یا پی پی جی (PPG Planning Policy Guidance) مجموعه اسنادی است که از سوی حکومت مرکزی تهیه شده و هدف آن تفصیلی نمودن اهداف سیاستی ملی برای استفاده سیستم برنامه‌ریزی است. این سیاست‌ها باید به شکل سیاست‌های تفصیلی‌تر در طرح‌های منطقه‌ای و محلی درآیند. مجموعه پی پی جی بیش از ۲۴ جلد را دربر می‌گیرد که هر یک درباره موضوع خاصی تدوین شده بود، برای مثال پی پی جی ۱۲ درباره «طرح‌های توسعه» بود، پی پی جی ۱۳ درباره «حمل و نقل» و پی پی جی ۱۵ درباره «برنامه‌ریزی و محیط‌های تاریخی» است.

براساس قانون جدید برنامه‌ریزی و خرید اجباری مصوب ۲۰۰۴، مجموعه بیانیه‌های سیاست برنامه‌ریزی یا پی پی اس جایگزین پی پی جی گشته است. پی پی اس نیز همانند پی پی جی درباره موضوعات مختلف تدوین شده است، برای مثال جلد شماره ۱۱ آن به موضوع «راهبردهای فضایی منطقه‌ای» اختصاص یافته و یا جلد شماره ۱۲ آن به «چارچوب طرح‌های توسعه محلی» اختصاص یافته است.

۸۷- این توضیح ضروری است که در تعریفی ساده و متداول در ایران، کمربندسبز به کاشت درختان در حاشیه شهر با هدف ایجاد تنفسگاه برای شهر و جلوگیری از ادامه ساخت‌وسازهای غیرمجاز در محدوده حریم اطلاق می‌شود. این ریشه در مفهوم کلی کمربندسبز به‌عنوان «فضای سبز به صورت پیوسته و با عرض مشخص که در فاصله مناسبی در محدوده و یا حریم شهر به صورت جنگلی وجود داشته باشد، دارد. اما مرور ادبیات نظری مرتبط با موضوع و تجارب جهانی (نمونه‌هایی چون کمربند سبز لندن، پاریس، اونتاریو (تورنتو) و ...) نشان‌دهنده آن است که به تدریج کمربند سبز با حرکت به سوی ایفای نقش‌هایی در عرصه اقتصاد محلی، کشاورزی و امنیت غذایی، تفریحات و گردشگری و ... در حال دستیابی به نقش‌های نوینی در سطح کلانشهرهای مطرح جهان است و دیگر نمی‌تواند صرفاً به‌عنوان فضای سبز جنگلی با ماهیت محدود توسعه شهری تلقی گردد.

به عنوان نمونه، در شهر تهران توسعه کمربند سبز سابقه در سال ۱۳۵۸ و تصویب نامه هیأت وزیران در این زمینه دارد. اگرچه در سال‌های اخیر و به‌ویژه دوره اخیر مدیریت شهری تهران، با توجه به تأکیدات مقامات اصلی نظام و برنامه‌هایی چون طرح مجموعه شهری، طرح جامع جدید تهران، پیش‌بینی‌های لایحه برنامه پنجم توسعه و مصوبات کمیسیون زیربنایی دولت، توسعه کمربند سبز تهران با توجه به چالش‌هایی که در زمینه کنترل سکونتگاه‌های جمعیتی و مراکز اشتغال منطقه کلانشهری تهران وجود دارد، مجدداً مورد توجه قرار گرفته و اکنون یکی از موضوعاتی است که در دستور کار معاونت توسعه شهری و کمربند سبز سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران قرار گرفته است؛ اگرچه اساساً به نظر می‌رسد موضوع کمربند سبز در دستور کار شهرداری تهران، بیشتر دارای ماهیت جنگلداری شهری (Urban Forestry) است و دارای تفاوت با مفهوم جامع کمربند سبز در ادبیات نظری و تجارب جهانی است. به نظر می‌رسد کارکردهای کشاورزی، اقتصادی، گردشگری و تفریحی و ... کمربند سبز تهران نادیده گرفته می‌شوند. به هر ترتیب به نظر می‌رسد کمربند سبز تهران و سایر

شهرنگار

دوماهنامه شهرنگار
Shahrnegar

شماره ۵۷ و ۵۶

بخش ویژه

■ ۱۱۸ ■ ■ ■ ■

خصوصی واقع در کمربند سبز از دهه ۱۹۷۰ بدین سو همچنان باقی مانده است و در سال‌های اخیر فشارهای متعددی را در زمینه اصلاحات کلان در سیاست کمربندسبز سنول وارد آورده است.

کلانشهرهای کشور، با اتکا به بنیان‌های نظری نوین توسعه کمربند سبز در جهان و نیز تجارب موفق در این زمینه، اکنون می‌باید در مقیاس منطقه کلانشهری تهران و نه صرفاً کلانشهر تهران مورد توجه قرار گیرد. ۸۸- به‌عنوان نمونه، در سنول، موضوع مالکیت اراضی

منابع:

- بصیرت، میثم (۱۳۸۵)، "تجربیات جهانی حکمروایی مناطق کلانشهری، آموزه‌هایی برای ایران"، فصلنامه مدیریت شهری، سال پنجم شماره ۱۸، پاییز ۱۳۸۵.
- Amati, M. (2008) Green Belts: a twentieth-century planning experiment. In: Amati, M. (Ed.), Urban Green Belts in the Twenty-first Century. Ashgate, Aldershot/Burlington, VT.
- Amati, M., Yokohari, M., (2007) The establishment of the London Greenbelt: reaching consensus over purchasing land. Journal of Planning History 6 (4), 311-337.
- Audivac, I. (1999) Unsettled views about the fringe: rural-urban or urban-rural frontiers? In: Furuseth, O.J., Lapping, M.B. (Eds.), Contested Countryside: The Rural Urban Fringe in North America. Ashgate, Aldershot, pp. 7-32.
- Avram, Sorin, (2009) The Position of Rural-urban Fringe in the Framework of Human Settlement System, Forum Geografic, Vol. 8, No. 8.
- CIELAP (Canadian Institute for Environmental Law and Policy) (2010) Ontario's Greenbelt in an International Context, Canadian Institute for Environmental Law and Policy.
- Evans, Alan (2004) Economics and Land Use Planning Blackwell.
- Gallent, N., Juntti, M., Kidd, S., Shaw, D. (2008) Introduction to Rural Planning. Routledge, Abingdon/New York.
- Gant, RL, Robinson, GM and Fazal, S (2011) Land-use change in the <edgelands> : Policies and pressures in London's rural-urban fringe. Land Use Policy, 28(1).
- Munton, R.J.C., (1983) London's Green Belt: containment in practice. Allen and Unwin, London.
- Thomas, D., (1963) London's Green Belt: the evolution of an idea. Geographical Journal 129 (1), 14-24. Whitehand, J.W.R. (1988) Urban fringe belts: development of an idea. Planning Perspectives 3, 47-58.

شهرنگار

دوماهنامه شهرنگار
Shahrnegar

شماره ۵۶ و ۵۷

بخش ویژه

■ ■ ■ ۱۱۹ ■